

12 תלמידים האזינו ללקח הרב בהיפתח הישיבה

„קול יעקב“ במוסקבה

מהפכת 1919 שינתה עד היסוד את חיי יהדות רוסיה. אחד הקיבוצים הגדולים בעולם נותק מכלל העם היהודי. קשריו עם מקורו הרחני התרופפו, עד כי נראה כי נעלמו כליל. רק בשנים האחרונות חל מיפנה כלשהו בשטח זה. האחראי העיקרי לכך היה יהודי פיקח, הרב שלמה שליפר, המכהן כרבה הראשי של מוסקבה. השבוע הגיעה ממנו הודעה שחישמלה את חוגי הדת בישראל, ואתם את רבבות האזרחים שגדלו בחיק יהדות רוסיה: נפתחה מושבה לרובנים, בבית ברית-המועצות.

אל הרב הרצוג מברק ראשון, בו בורך הרב בשנה טובה על ידי שלמה שליפר, הרב הראשי של מוסקבה. ממברק זה נודע לראשונה על קיומו של מוסד הרבנות הראשית במוסקבה, ועל האיש העומד בראשו. בשנים שלאחר-מכן, התפתח בין שני הרבנים קשר מכתבים הדוק. מתוכו התברר שהרב שלמה שליפר, יהודי בעל זקן שיבה מהודו וגבה-קומה, פועל למען החזרת כבודה של הדת היהודית בברית-המועצות. מאמציו של הרב נשאו פרי, למעשה, רק בתקופה שלאחר מות סטאלין: אז, לראשונה, נדפס במוסקבה סידור-תפילות עברי, בתרגום רוסי. הוא הוכן לפי דפיס בודדים, אשר נאספו בספריות שונות, על פני ברית-המועצות כולה. לפני הדפסתו של סידור זה, היה מחירו של סידור בשוק הבלתי-רשמי בברית-המועצות 400 רובל.

החודש הגיע הרב שליפר לפיסגת הישגיו: פתיחת הישיבה, אותה תיאר באריכות במכתבו. סכס הפתיחה, שנערך בסומבי בבית-הכנסת הגדול של מוסקבה, במעמד כל הרבנים ותלמידי החכמים של עיר הבירה, לפני קהל עם ועדה, כלל נאומי פתיחה ותפילה חגיגית. „בית השם“, כתב הרב, „היה מלא הדרת חג השם לנו“. למחרת החלו הלימודים בישיבה, ומאו יושבים בני הישיבה כל היום על התורה ועל העבודה והוגים בתלמוד, המקיים את עולמו, עולם היהודים והיהדות. רצינו למשוך אל הישיבה לומדים בעיקר בני-צעירים, גילם של תלמידי ישיבת קול יעקב במוסקבה הוא מסביב ל-40. הישיבה דואגת גם לפרנסתם ולכל מחסורם.

★ ★ ★

דגים מלוחים וזמרא

מפנות הישיבה החדשה, כפי שהוגדרו עלידי הרב בתורה ולהחזיק אמונתם ויראתם, עד שיגיעו למדרגת בעלי-היורא בישראל, או לכל הפחות להיות למשמישים בקידוש כמו שוחטים, מוהלים, סופרים וכו'. רצינו למשוך אל הישיבה לא רק את אלה שלמדו מכבר, ומסיבות שונות נפסקה חכמתם ונסתרה נבונותם, אלא את כל הצעירים החפצים ללמוד, שיש בהם אהבת התורה ומוכנים להאזין ולקודר בדברי תורה, אף שידעוניהם מעטות הן.

בשנים הראשונות שלאחר המהפכה, היה זה מחזה רגיל לראות ברוסיה מוכרי דגים מלוחים עוטים את סחורתם בדפים שנת-לשו מתוך ספרי התלמוד. לגביהם היה זה רק נייר אריזה עבה ומשובת. עתה, עם פתיחת ישיבת מוסקבה, חזרו הדפים לי שימוש שאליו נועדו עלידי מחבריהם.

סיים הרב שליפר את מכתבו: „ואני תפילה שהקול יעקב שלנו יתאחד עם הקול יעקב הכללי, הנשמע בכל ארצות מוש-בותיהם ובייחוד בארצנו הקדושה, לקול גדול ולא יסוף.“

ליד תימתו, וליד התואר הקבוע, רב וראש הקהילה במוסקבה, הוסיף הפעם הרב שליפר בגאוה צנועה תואר נוסף: „ריש מתיבתא“. שהוא תוארם של ראשי ישיבות.

מתוך עשרות המכתבים שהגיש השבוע המזכיר לישראל ליפול זרידה-התנועה לידיו של הרב הראשי לישראל יצחק אייזיק הלוי הרצוג, מיהר הרב לפתוח את המכתב שנשא על גבו בולים סובייטיים. כי המכתבים המעטים המגיעים אל הרב במוסקבה מכילים תמיד בשורות מרעישות. לאחר הבשורה שהכיל המכתב הפעם היתה מרעישת לא פחות: לאחר 38 שנים, מאז בוטלו כל הישיבות היהודיות בברית-המועצות, במסגרת המסע נגד הדת, נפתחה החודש במוסקבה ישיבה ראשונה. „הנני בא לבשר“, כתב הרב הראשי של מוסקבה שלמה שליפר, „כי ביום א' לסדר אשריה לה' ד' שבט שנת שלום-שלום, וכינו לפתוח ב"ה כאן במוסקבה שערי תורה של הישיבה קול יעקב.“

★ ★ ★

תלמידים בני 40

עד לאמצע מלחמת העולם השנייה, לא היה ידוע דבר על חיים דתיים יהודיים רשמיים כלשהם בברית-המועצות. אומג גם, היו יהודים — ובעיקר מבין אנשי חב"ד — אשר קיימו חדרים וישיבות מחתרתיים. שם התחנך לאמונה ביהדות חלק מן הדור היהודי הצעיר ברוסיה. אולם רק בשנת 1942 הגיע

תפילת הפתיחה. הרב שלמה שליפר נואם בפני קהל מתפללים, שהתאסף בבית-הכנסת של מוסקבה, בשעת סכס הפתיחה החגיגית של ישיבת קול יעקב לרובנים ותלמידי חכמים.

אלול, והועבר לבית-חולים. בן-אלול ערך את שבועו במסירות שאין למעלה ממנה, כשהא מקדיש לו כמעט את כל שעות זמנו. כשהא בכל זאת נמצאו בבית דבר אנשים שטענו כי לא הקו המפלגתי האדוק וחסרי-הסתיבות, אלא שמרנותו של העורך, היא שי גרמה לדבר השבוע לרדת מבמת ההתעני-יינות של הקורא הישראלי. ירידה זאת לא היתה מדיאגה כל כך את בית דבר, אילמלי היתה כרוכה גם בירידה מקבילה בתפוצה ובהכנסות.

על כן, נראתה מחלתו של בן-אלול כהר דמנות מתאימה למתנגדיו בבית דבר, להר רידו מן הכיסא, אליו דבק בעקשנות מזה 16 שנה. בוריות רבה חיפש אחרי עורך מזל ליה. הם מצאו את מאיר (מוריק) בראלי, צעיר בריא-בשר ועגל-לפנים, ששימש עד אז כסופר המדיני של דבר בירושלים. בראלי, בנו של אחד ממנהלי בנק הפועלים לשעבר, ופעיל המשמרת הצעירה המפא"ית לשעבר, לא נמצא די מהימן בכל זאת. ליתר בטחה, הוחלט להרכיב העדת פוליטרוקים, עליה נמנו עורך דבר חיים שורר, עורך אומר דן פינס והמאמראי יהודה גוטהאלף. על ועדה זו הוטל להשתתף בקביעות בישיבות המע-רכת ולהחליט בכל עניין עדין.

אחרי שנפתרה בעיית הקו המפלגתי לשבתי עותר-צגם של כל הגעים בדבר, היה עוד צורך פעוט: להרכיב צוות מערכת שיוכל לבצע את העבודה המעשית. למטרה זאת, נשכר לתפקיד מזכיר המערכת אהוד זמורה, בנו של המבקר הספרותי ישראל זמורה. כדי לא לפגוע יתר על המידה במוזכר ה-מערכת הקודם, עמי שמיר, שהורד עתה לי-דרגת עורך כיתוב ודפוס, הוחלט לא להגדיר סופית את חלוקת הסמכויות במערכת.

דוכים ויער. הספינה המערכתית שהוטל לאה עתה היטב והיטב, הפליגה על מים-מנוחת במשך שרשה חודשים גוססים. עד לאותו יום ששי מר ונמהר, בו התקיימה כרגיל ישיבה משותפת למערכת ולפוליטרוקים. כי שהסתיים תיכונן הגליון הבא, התפזרו הנרי כחים איש לעברו.

כעבור מחצית השעה שב ונכנס לחדר דן פינס, כשהוא מביא אתו את שמואל רול, באנט, כתב לענייני מפלגות במערכת דבר, ואמר לבראלי: „תציג בבקשה את העורך החדש בפני חברי המערכת“. שמואל רולבאנט, עסקן מפא"י חדשייחסית, עלה לישראל לפני שנים אחדות מארצות-הברית. ליד מהרה השתלב במעגל זבניין והיצירה, בקבלו את המשרה הרמה של דובר העד הפועל של ההסתדרות. הוא פוטר ממשרתו וזאת אחרי שזא התאפק מלהתרברב בפני כתב הארץ שבתי טבת, כי הוא ה-כותב לכל גדולי ההסתדרות את נאומיהם, המושמעים אחר-כך בפומבי. טבת פירסם עובדה זאת במדורו זבנים וישר, וקוראיו סברו כי אין זו אלא בדיחה מפוקפקת. לא כך סברו מנהיגי ההסתדרות עצמם, שידעו כי זוהי מציאות בלתי-מפוקפקת כלל.

במשך חודשים אחדים, נראה היה כי רול באנט נפלט מתוך החג הסגור של פעילי מפא"י. אך הוורב התאשש, ובסופו של דבר נקלט בתוך המנגנון העצום של בית דבר, בו החל לחפש לעצמו קריירה מתאי מה. סיעע לו בכך יהודה גוטהאלף, שנפגע מאד כאשר המערכת החדשה של דבר השבוע חתלה להזמין אצלו מאמרים על מדיניות העולם, והחלה להזמין מאמרים אלה אצל כתבים אחרים, משעממים פח ת, לדעתה. כך התבשל לאט, אבל בבטחון, אותו רגע דר-מטי, בו נודע לבראלי בא תה צורה מזורה, כי חדל להיות עורך דבר השבוע וכי רול באנט יירש את מקומו.

מעשהו הראשון של העורך החדש היה לי-כנס לישיבה את חברי המערכת, ולהודיע להם על חלוקת הסמכויות החדשה המונגהת על-ידיו. עמי שמיר, הודיע הוא, יחזר להיות מזכיר המערכת, ואילו אהוד זמורה יורד שוב בדרגה ויהיה, במחילה ממכודו, עורך כיתוב ודפוס. כאשר הודיע זמורה, כי לא יסכים להסדר שרירותי חדש זה וכי לא כך הוטסם כאשר נתקבל לעבודה. השיב רול באנט: „אם ככה, אתה יכול לראות את עצמך מחוץ למערכת.“

„מנוול! נבוה!“ אולם זמורה ידע היטב כי בבית דבר קיימות סמכויות גבו-הות יותר מאשר עורך חדש ובלתי-מבוסס של דבר השבוע. הוא פנה מיד בתלונה חרי-פה לרן פינס, אתי קיים מזה זמן רב יחסי ידידות. פינס, שחשב את זמורה הצעיר לי-כוח החשוב ביותר במערכת החדשה, הגיב בצורה דרמטית: הוא קפץ מיד ממקומו, רץ אל החדר בו שוכנת מערכת דבר השבוע, פתח את הדלת בתנופה וצעק לעברו של רולבאנט: „מנהל! נבוה! אתה חושב שתעשה (המשך בעמוד 14)